

Afektivní poruchy – poruchy nálady

Přednáška Psychiatrie – NMgr oborů a Bc oboru

MUDr. Alena Damborská, Ph.D.
Psychiatrická klinika, LF MU a FN Brno

Přehled přednášky

- Emoce, emotivita, syndromologie, etiologie
- Přehled afektivních poruch
- Diagnostika a terapie afektivních poruch
- Kazuistiky

Emoce

= **fyziologické** automatické odpovědi na významné *kladné/záporné* podněty

- př. přítomnost potenciálního sexuálního partnera/mluvení na veřejnosti
- **odpovědi mozku** – zvýšení nabuzení, zvýšení pozornosti, zvýšení bdělosti
- **odpovědi těla** – *endokrinní* (kortizol), *vegetativní* (zrudnutí, bledost, pocení, tachykardie, mydriáza, vzestup krevního tlaku, vzestup dechové frekvence), *behaviorální* (třes, výraz ve tváři, ztrnulost)

Pocity

= vědomé vnímání tělesných a mozkových změn během emoce

- **prožitková odpověď mozku**

př. radost, zamilovanost, strach, vztek

Emotivita

= celková emoční charakteristika jedince

□ **Afekt** = prudká intenzivní emoce

□ **Nálada** = stav pohotovosti k emoční reakci v určitém směru, posiluje afekt stejného směru, tlumí opačný

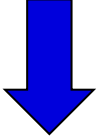
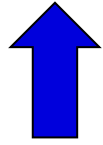
Fyziologické změny: př. prudká radost při výhře (tachykardie, vzestup tlaku, úsměv, výkřik, výskok), smutná nálada při ztrátě blízké osoby (pláč)

Poruchy emotivity

- **Patologická (patická) nálada** – manická, depresivní, úzkostná, apatická
- **Patologický afekt** - nadměrně prudká intenzivní emoce, krátká změna vědomí (obnubilace), amnézie
- **Fobie** = dlouhodobý nerozumný strach a přání vyhnout se situacím, objektům, činnostem – *agorafobie, klaustrofobie*

Př. nadměrný smích u manické epizody, nadměrný pláč a nepřiměřeně smutná nálada u depresivní epizody, vystupňovaný afekt v alkoholové opilosti, nadměrný strach u fobie

Patická nálada

- Hlavní projev afektivních poruch
- Intenzita: deprese mánie
- Trvání: týdny, měsíce, roky
- Nezávislost na psychogenních podnětech = neodklonitelnost

- myšlení, jednání, vzhled

Depresivní syndrom

- chorobně smutná nálada, anhedonie, psychomotorický útlum (hypokineza, hypomimie), nízké sebevědomí, sebeobviňování, dyssomnie, anorexie, hypobulie (únava), hypoprosexie, zácpa, suicidální myšlenky a jednání

Manický syndrom

- chorobně veselá (euforická) nálada, rezonanční nálada, agrese, psychomotorická excitace (neklid --> agitovanost, přehnaná gestikulace, hyperaktivita), snížený sociální odstup, zrychlené (pseudoinkoherentní) myšlení, logorhea, hyperbulie, zvýšené sebevědomí, snížená potřeba spánku

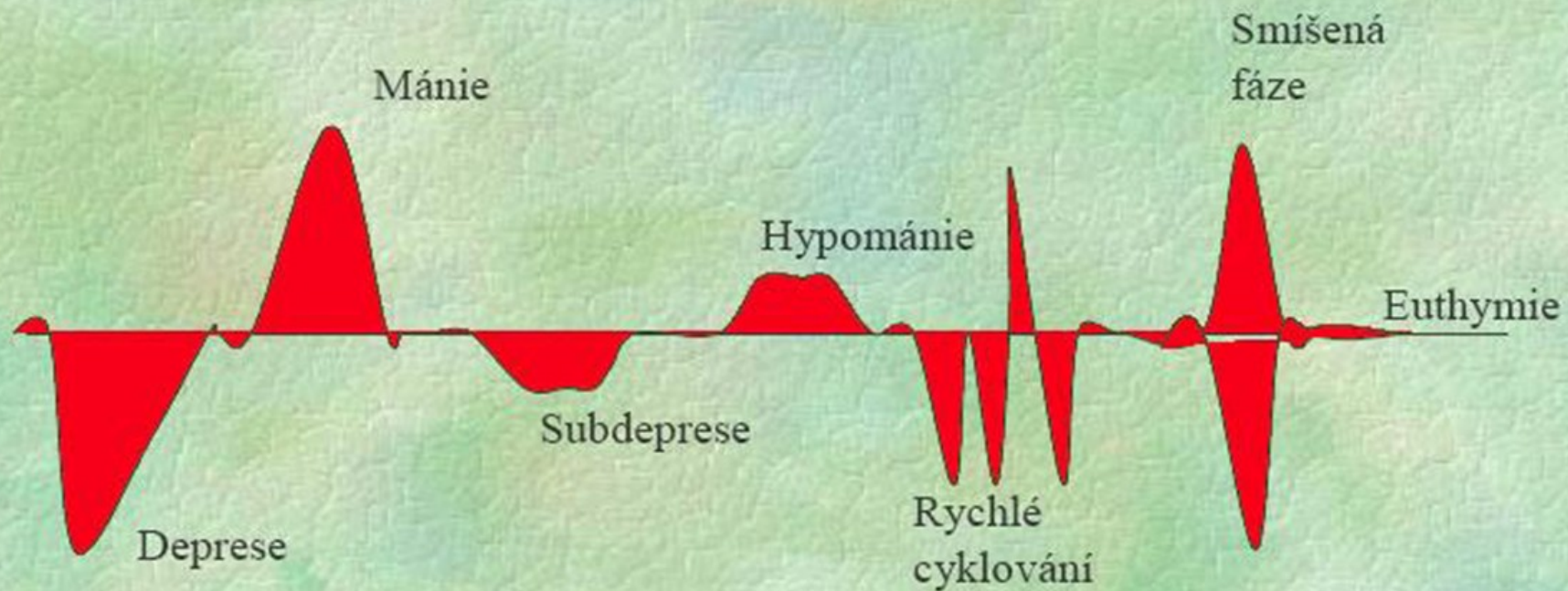
Etiopatogeneze

- Narušený přenos signálu v mozku na synapsích
- Změny **serotonergních** a **noradrenergích** systémů
- Cholinergní, GABA-ergní, dopaminergní

Přehled afektivních poruch

Základní jednotky	Podtypy
Depresivní epizoda	Mírná Středně těžká Těžká Těžká s psychotickými příznaky
Periodická depresivní porucha	Fáze mírná Fáze středně těžká Fáze těžká Fáze těžká s psychotickými příznaky
Manická epizoda	Hypománie Mánie Mánie s psychotickými příznaky
Bipolární afektivní porucha	Fáze manická Fáze depresivní Fáze smíšená
Trvalé poruchy nálady	Cyklothymie Dysthymie

Poruchy nálady

Herman, 2003

Depresivní epizoda: MKN-10

2 týdny min. 4 příznaky:

A) min. 2 příznaky

1. depresivní nálada po většinu dne téměř každý den, událostmi neodklonitelná
2. ztráta zájmů nebo potěšení z aktivity
3. snížená energie nebo zvýšená unavitelnost

Depresivní epizoda: MKN-10

B) další příznaky:

1. ztráta sebedůvěry a sebeúcty
2. sebevýčitky, pocity viny
3. myšlenky na smrt či sebevraždu, sebevražedné jednání
4. snížená schopnost myslet, soustředit se, nerozhodnost, váhavost
5. psychomotorický útlum nebo neklid
6. poruchy spánku
7. změna chuti k jídlu

Periodická depresivní porucha

Dg.kritéria dle MKN-10:

- 1) minulosti se vyskytla alespoň jedna depresivní epizoda, oddělená od současné epizody obdobím alespoň 2 měsíců, kdy se nevyskytovaly žádné výrazné emoční příznaky
- 2) nikdy v minulosti se nevyskytla epizoda hypomanická nebo manická

Periodická depresivní porucha- epidemiologie

- Celoživotní riziko: 9-26% u žen
5-12% u mužů
- U žen se vyskytuje 2-3x častěji než u mužů
- Nejčastější počátek: mezi 25.-35.rokem věku

Periodická depresivní porucha - průběh

- Většina – období remisí s dobrým fungováním
- 12% chronický obraz deprese
- Po prodělání 1.depresivní epizody je riziko vzniku další epizody v průběhu života 50 %
- Zvýšené riziko suicidálního jednání
- 10-25% sebevražd v ČR je důsledkem poruchy nálady (dle některých zdrojů o hodně více)

Periodická depresivní porucha - léčba

- Antidepresiva (1.volba – SSRI)
- Další biologická léčba: ECT, rTMS, DBS, spánková deprivace, fototerapie
- Psychoterapie: může být dostačující jen u některých lehkých epizod

Manická fáze

Dg.kritéria dle MKN-10:

- A)** euforická nebo podrážděná nálada, pro
dotyčného jedince zcela nenormální, trvající min.4
dny

Manická fáze

□ **B)** min. 3 příznaky:

- 1) zvýšená aktivita nebo tělesný neklid
- 2) zvýšená hovornost ("tlak řeči")
- 3) roztržitost, narušená koncentrace (stále změny aktivit a plánů)
- 4) snížená potřeba spánku
- 5) zvýšená sexuální energie
- 6) lehkomyšlné chování až nezodpovědné hazardování
- 7) ztráta normálních sociálních zábran
- 8) myšlenkový trysk
- 9) zvýšené sebehodnocení nebo velikášství

Manická fáze

Prožitek mánie

- Mánie znamená zoufale usilovat o život prožívaný naplno, přidávat si podruhé a někdy i potřetí jídla, alkoholu, drog, sexu a peněz, snažit se prožít celý život během jednoho dne. Čistá mánie je tak blízko smrti, jak je to jen možné... Moje šílená mysl překypuje rychle se střídajícími myšlenkami a potřebami. Moje hlava je přecpaná pestrými barvami, divokými představami, bizarními myšlenkami, přesnými detaily, tajnými kódy, symboly a cizími jazyky.

A. Behrman: Elektroboy: Vzpomínky na mánii. Praha, Portál 2003.

Manická fáze - léčba

- Tymoprofylaktika (antimanické působení)
- Antipsychotika (atypická)
- Hypomanie – ambulantně
- Manie a psychotické manie - hospitalizace

Bipolární afektivní porucha

- V průběhu poruchy došlo k výskytu minimálně 2 episod opačné polarity (depresivní a manické), či 2 episod manických.
- Fáze jsou alternovány různě dlouhými remisemi.

Bipolární afektivní porucha (BAP)

- BAP, současná epizoda hypomanická
- BAP, současná epizoda manická
  - bez psychotických příznaků
  - s psychotickými příznaky
- BAP, současná epizoda středně těžké nebo mírné deprese
- BAP, současná epizoda těžké deprese
  - bez psychotických příznaků
  - s psychotickými příznaky
- BAP, současná epizoda smíšená

Bipolární afektivní porucha

Smíšená epizoda:

- smíšené hypomanické, manické a depresivní příznaky
- nebo jejich rychlé střídání (tj. během několika hodin)

Bipolární afektivní porucha - epidemiologie

- Celoživotní prevalence: 3.9%
- Počátek onemocnění: většinou 15-30 let
- Průměrný věk pro 1.epizodu: 21 let
- U žen častěji depresivní epizody, u mužů
bývá poměr vyrovnanější

Bipolární afektivní porucha - průběh

- Celoživotní onemocnění s opakujícími se epizodami
- Průměrně 11-15 epizod za život
- Většinou 1-2 depresivní epizody, než vznikne první manická fáze

Bipolární afektivní porucha - léčba

□ Akutní fáze léčby:

- léčba příznaků akutní epizody + co nejrychlejší nasazení thymoprofylaktik

□ Udržovací fáze léčby:

- prevence relapsů; thymoprofylaktika

□ Další možnosti léčby:

- ECT, psychoterapie

Trvalé poruchy nálady

- Stavy minimálně 2 roky trvající změny nálady bez naplnění kritérií depresivní, či manické episode.
- Dystymie
- Cyklotymie

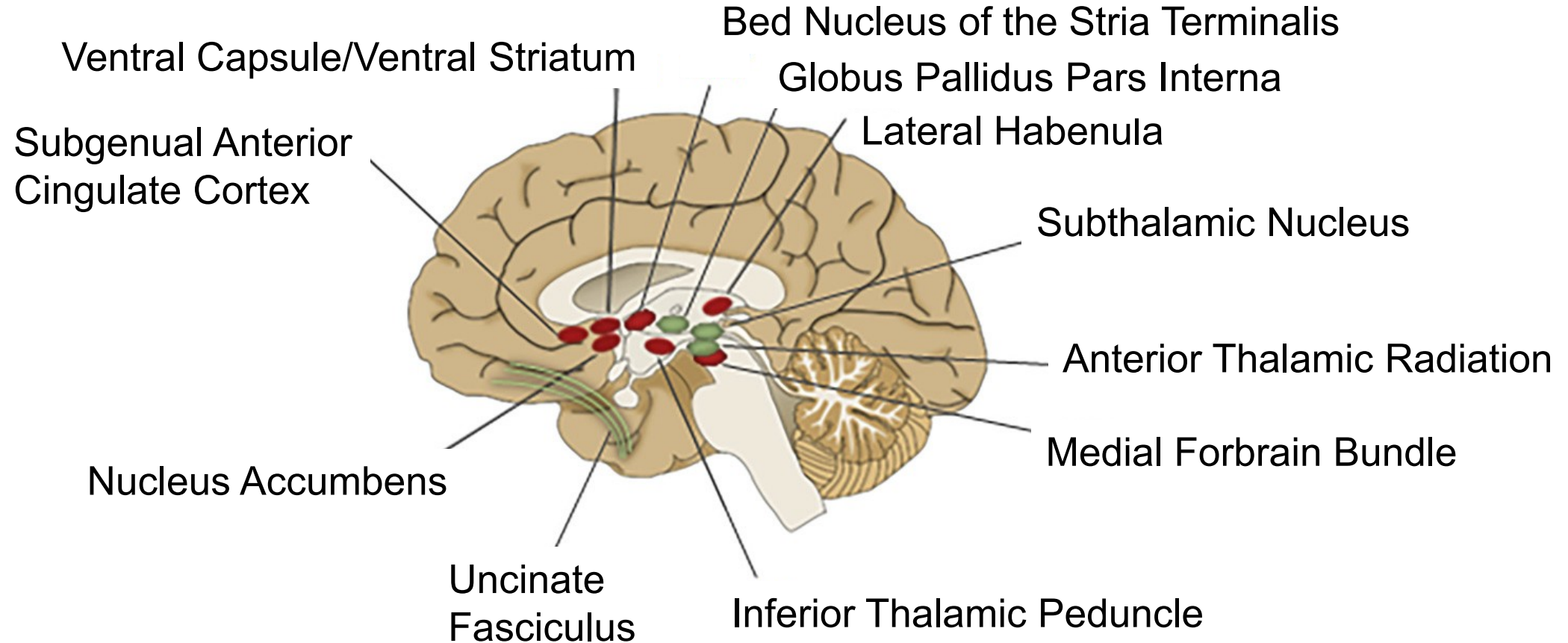
Terapie afektivních poruch

- Biologická léčba
- Psychoterapie
- Režimová terapie

Biologická léčba afektivních poruch

- Antidepressiva
- Thymoprofylaktika
- Hypnotika
- Anxiolytika
- Antipsychotika
- Elektrokonvulzivní terapie
- Repetitivní transkraniální magnetická stimulace
- Stimulace n. vagus
- Hluboká mozková stimulace
- Fototerapie
- Spánková deprivace

Cílové struktury hluboké mozkové stimulace v léčbě farmakorezistentní deprese

Psychoterapie afektivních poruch

- Kognitivně-behaviorální psychoterapie
- Psychoanalýza
- Dynamická psychoterapie
- Gestalt terapie

Režimová terapie afektivních poruch

- Denní režim, spánková hygiena, racionální stravování, pohyb na denním světle
- Abstinance od návykových látek
- Ergoterapie
- Arteterapie
- Fyzioterapie
- Sociální terapie

Literatura

- Mezinárodní klasifikace nemocí, 10.revize: Duševní poruchy a poruchy chování. Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka, 1992
- Diagnostika a terapie duševních poruch, Dušek et al., 2010
- Psychiatrie, Höschl et al., 2004
- Klinická psychiatrie, Praško et al., 2011
- Vybrané kapitoly z biologické psychiatrie, Fišar et al., 2009
- Drobisz D. & Damborská A. (2019). Deep brain stimulation targets for treating depression, Behavioural Brain Research, 359 (1) 266-273
<https://doi.org/10.1016/j.bbr.2018.11.004>